

Marek Tomczyk

Curriculum vitae śp. prof. dr hab. Zenomeny Płużek

Studia Psychologica nr 6, 7-12

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAREK TOMCZYK

CURRICULUM VITAE ŚP. PROF. DR HAB. ZENOMENY PŁUŻEK

Curriculum vitae of the late prof. dr hab. Zenomeny Płużek

Abstract

Prof. Z. Płużek died on 22 of August 2005 in Cracow. Many people participated in the funeral because someone exceptional had left us. This article is to present the profile and the life of this distinguished woman.

She was born on 17 of April 1926 in Góry Luszowskie. Her father put a stress on the intellectual development and education, while her mother took care of preserving catholic and patriotic traditions. During the Second World War Z. Płużek served as a nurse in Armia Krajowa (the Home Army – the Polish resistance organization during World War II).

In the years 1947-1951 Professor Płużek studied at the Faculty of the Humanities at the Jagiellonian University in Cracow. She wrote the master's thesis entitled *Analiza pojęcia intuicji i dedukcji u Kartezjusza (An Analysis of the Term of the Intuition and Deduction at Descartes)*. Her thesis supervisor was Prof. R. Ingarden.

In 1963, at the same university, Prof. Płużek obtained the title of the doctor of the Humanities for her dissertation *Wartość diagnostyczna testów do wykrywania organicznych uszkodzeń mózgu (A Diagnostic Value of the Tests For Detecting of the Organic Lesion of the Brain)*. In 1967, at the Catholic University of Lublin, she obtained a post-doctoral degree in clinical psychology. She introduced her thesis *Wartość diagnostyczna testu MMPI – WISKAD dla diagnozy różnicowej nozologii psychiatrycznej (A Diagnostic Value of the MMPI – WISKAD Test For the Differential Diagnosis of the Psychiatric Nosology)*. She studied at other universities and co-operated on a contact basis with many professors, among them H. Gough from University of California at Berkeley, D. Dahlstrom and G. Welsh from University of North Carolina at Chapel Hill, W. Holzman from Texas University at Austin, Institute of Mental Health in Bethesda, Yale University in New Haven, University of California at Berkeley, Institute of Personality Assessment and Research, Katholieke Universiteit Leuven in Belgium, Katholieke Universiteit Nijmegen in Holland.

Her interests were in many problems concerning clinical psychology and personality, such as the sense of life, values, psychosomatics, sociology, neuropsychology, self – image, self – concept, and pastoral psychology. Prof. Płużek adopted many tests to the Polish reality: 16 PF R. B. Cattella, the MMPI Hathaway and McKinley Test, ACL and CPI Gough and Heilbrun, three tests for Diagnosis of Organic Lesion of the Brain (Bender, Benton, Graham – Kendall), Kraepelin Test, PLT Crumbaugh and Maholick, Sacks and Sidney Test. The following writings were done under her supervision: about

400 master's thesis, 48 doctoral dissertations, 17 reviews of post-doctoral degree. She wrote 7 books and over 80 articles. She was a person whose strength was in a catholic faith and she demonstrated it. Prof. Z. Płużek was a pioneer in the Polish psychology. She cared about the high level and professionalism of her lectures.

Dnia 22 sierpnia 2005 r. odbył się na cmentarzu Rakowickim w Krakowie pogrzeb śp. prof. Z. Płużek. Obecność przedstawicieli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej oraz wielu innych i licznie zgromadzonych osób świadczyła o tym, że odszedł ktoś szczególnie. Prof. Z. Płużek była bowiem postacią wyjątkową. Wyjątkowość dotyczyła zarówno jej osobowości i sylwetki profesjonalnego naukowca oraz bogactwa wiedzy z odpowiednią kompetencją a także intelektualnych możliwości wraz z posiadanymi zasobami. Czyms godnym, stosownym i uzasadnionym wydaje się zatem przedstawienie sylwetki tej wybitnej osoby i naukowca, bez której niepodobna wyobrazić sobie dziejów psychologii w Polsce. Prof. Z. Płużek należała do niekwestionowanych autorytetów w wielu kierunkach psychologicznych, jej działalność była pionierska i prekursorska.

1. BIOGRAFIA

Zenomena Płużek urodziła się 17 kwietnia 1926 r. w Górach Luszowskich, na pograniczu Śląska i Ziemi Krakowskiej, w rodzinie inteligenckiej. Dzieciństwo i okres szkoły podstawowej spędziła w rodzinie katolickiej, której klimat współtworzyły dwa czynniki: obecność wartości religijnych, które w sposób szczególnie były pielęgnowane przez matkę, oraz głęboki szacunek dla nauki za sprawą ojca, który był inżynierem i pracownikiem naukowym. Ukończyła dwie szkoły średnie: w 1942 r. Zweijährige Staatliche Handelsschule in Reichshof (w Rzeszowie) i w 1947 r. Prywatne Liceum Żeńskie im. św. Urszuli SS. Urszulanek w Krakowie. Lata młodości i okres szkoły średniej przypadły na okres wojny i okupacji. W wieku piętnastu lat włączyła się w nurt walki okupacyjnej. Należała do Armii Krajowej, gdzie najpierw była łączniczką a następnie sanitariuszką.

Kolejnym etapem kształtowania osobowości w okresie powojennym były studia wyższe. W latach 1947/1948 i 1950/1951 odbyła studia wyższe na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Stopień magistra nauk filozoficznych uzyskała na podstawie pracy na temat *Analiza pojęcia intuicja i dedukcja u Kartezjusza*, napisanej pod kierunkiem prof. R. Ingardena, którego nazwała swym Mistrzem. Słuchała wykładów tak wybitnych profesorów jak: W. Lutosławski, Z. Zawirski, W. Heinrich, S. Szuman. W 1951 r. podjęła pracę Szpitalu Psychiatrycznym w Krakowie-Kobierzynie organizowanej przez dr. M. Chojnowskiego przy współpracy prof. A. Kępińskiego. Kolejne lata to pogłębienie warsztatu pracy naukowej. Tytuł doktora nauk humanistycznych uzyskała na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1963 r. na podstawie rozprawy: *Wartość diagnostyczna testów do wykrywania organicznych uszkodzeń mózgu*, której promotorem była prof. M. Susułkowska. Następnie w 1967 r. uzyskała habilitację w zakresie psychologii klinicznej w Katolickim

Uniwersytecie Lubelskim na podstawie rozprawy *Wartość diagnostyczna testu MMPI – WISKAD dla diagnozy różnicowej nozologii psychiatrycznej*. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskała w 1978 r., natomiast profesora zwyczajnego w 1988 r.

Pogłębieniu studiów psychologicznych służyły liczne wyjazdy zagraniczne. Pierwszy roczny pobyt na stypendium Forda w USA latach 1958/1959 stał się sposobnością do pogłębienia wiedzy z zakresu psychologii klinicznej i psychometrii. Stał się także okazją do nawiązania kontaktów i współpracy ze znanymi psychologami, m.in. H. Goughem z University of California w Berkeley, D. Dahlstromem i G. Welshem z University of North Carolina w Chapel Hill, W. Holzmanem z Texas University w Austin. Uniwersytet w Austin zaproponował Pani Profesor asystenturę u prof. W. Holzmana, ale Polskie Ministerstwo Zdrowia nie wyraziło zgody na przedłużenie ważności paszportu. Współpracę z zagranicznymi ośrodkami prof. Płużek kontynuowała w trakcie następnych stypendiów, do których zalicza się: pobyt w Institute of Mental Health w Bethesda, Yale University w New Haven, University of California w Berkeley, Institute of Personalisty Assessment and Research, Katholieke Universiteit Leuven w Belgii, Katholieke Universiteit Nijmegen w Holandii oraz pobyt w ramach stypendium przyznanego przez WHO w Anglii i Szkocji.

Prof. Z. Płużek pełniła wiele ważnych i odpowiedzialnych funkcji oraz była członkiem licznych krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych. Prowadziła także międzynarodowe programy naukowo-badawcze i organizowała liczne sympozja naukowe.

2. DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZA

Wielokrotne i liczne kontakty Pani Profesor z przedstawicielami światowej psychologii klinicznej umożliwiały aktualizacje i orientacje w najnowszych kierunkach badań w tym zakresie. Zdobyta wiedza i doświadczenie były wykorzystywane zarówno w pracy naukowej, dydaktycznej oraz praktyce zawodowej. Przedmiot zainteresowań badawczych prof. Płużek znajduje odzwierciedlenie w prowadzonych przez nią pracach magisterskich, doktorskich oraz programach badawczych. Rezultatem dociekań teoretycznych prowadzonych badań empirycznych jest:

- ok. 400 prac magisterskich,
- 48 rozpraw doktorskich,
- 17 recenzji rozpraw habilitacyjnych,
- 8 recenzji dorobku naukowego do uzyskania tytułu profesora,
- 7 książek, których jest autorem lub współautorem,
- ponad 80 artykułów naukowych.

Zakres zainteresowań prof. Z. Płużek był bardzo szeroki i obejmował kluczowe zagadnienia z psychologii klinicznej i psychologii osobowości w różnym okresie życia człowieka zdrowego i chorego. Szczegółowa problematyka prowadzonych badań i rozważań naukowych obejmuje między innymi takich zagadnień jak: postawy, kryzysy, kształtowanie systemu wartości, konflikty, obraz siebie, samobójstwa, problemy neuropsychologiczne, choroby psychosomatyczne,

dojrzałość osobowości, osobowość twórcza, zaburzenia nawyków odżywiania, zachowania agresywne, psychologiczne aspekty doświadczeń religijnych i mistyki, zagadnienia z psychologii pastoralnej (Płużek 2001, 9-18), (Steuden, Okła, 1997, 12-14).

3. DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZA

W latach 1960-1970 Prof. Płużek prowadziła unikalne i prekursorskie wykłady z zakresu światowego dorobku psychologii klinicznej i osobowości. Student psychologii KUL otrzymywał wówczas pełny zakres informacji na temat ówczesnych głównych kierunków i koncepcji teoretycznych osobowości w psychologii światowej, nieobecnych w wykładach i bibliotekach uniwersytetów polskich. Wymienić tu można koncepcje: Z. Freuda, K. Horney, C. G. Junga, A. Adlera, A. Maslowa, G. Allporta, C. Rogersa, H. Murraya, R. Maya, H. Gougha, K. Lewina i in. Studentowi psychologii lat 60. XX w. znane były koncepcje takich znaczących przedstawicieli psychologii, które w literaturze polskiej były osiągalne dopiero w latach późniejszych. Dzieliła się swoją wiedzą i doświadczeniem z wieloma słuchaczami. Była jednocześnie wykładawcą w Uniwersytecie Jagiellońskim, w seminariach duchownych, zakonach żeńskich i męskich, uczestniczyła w formacjach intelektualnych osób spoza KUL-u głosząc wykłady na konferencjach i sympozjach psychologicznych.

Elementem nowatorskim była forma prowadzenia i przekazywania wiedzy i umiejętności psychologicznych, do których zalicza się ćwiczenia z diagnostyki psychologicznej w normie i patologii, ćwiczenia z poradnictwa psychologicznego, konwersatoria, wykłady, proseminaria, seminaria magisterskie i doktorskie. Powszechnie dziś używane metody diagnostyczne osobowości, takie jak: 16 PF R. B. Cattella, test MMPI-WISKAD Hathaway i McKinleya, ACL i CPI Gougha i Heilbruna, triada testów diagnostyki uszkodzenia mózgu (Bender, Benton, Graham-Kendall), test Kraepelina, PLT Crumbaugh i Maholicka, TZN Sacksa i Sidneya zostały wprowadzone przez Panią Profesor, a następnie rozpowszechnione przez jej uczniów w praktyce zawodowej na terenie całego kraju. Aktualnie mało kto zdaje sobie sprawę, iż posługuje się metodami, na które przed wielu laty prof. uzyskała prawa autorskie. Znaczną częścią działalności naukowej i dydaktycznej Profesor Z. Płużek były również wykłady z psychologii pastoralnej w seminariach duchownych (Steuden, Okła, 1997, 16-18).

W trakcie prowadzonych przez Panią Profesor wykładów i seminariów takie pojęcia jak: „człowiek”, „osoba”, „osobowość” stanowiły swoiste spektrum niedające się zredukować do czegoś innego. Ciężar gatunkowy tych pojęć był, bowiem dla niej szczególny. Natomiast osobowość, jak mówiła i pisała, jest pojęciem używanym w różnych naukach, takich jak psychologia, socjologia, medycyna, prawo, pedagogika, teologia i filozofia. Termin ten spotykany jest w życiu potocznym. Nic więc dziwnego, że pojęcie to używane jest w różnych, choć zbliżonych do siebie, odcieniach znaczeniowych. Chodzi bowiem o syntetyczne ujęcie czegoś, co człowiek przeżywa, czego doświadcza, co nazywa „psychicznie moje”, „ja”, „we mnie”, co stanowi „istotę mojego psychicznego istnienia”, co warunkuje poprawność mojego ludzkiego funkcjonowania, co powoduje moją inność, je-

dyność i niepowtarzalność, czyli moją indywidualność, co stanowi zespół typowych dla mnie cech, po których można poznać i odróżnić od każdego innego człowieka żyjącego na tym świecie. Jednoznaczne ustalenie znaczenia pojęcia „osobowość” jest niemożliwe w zakresie jednej dyscypliny naukowej. Na różnorodność sposobów interpretacji pojęć „osoba”, „osobowość” składają się bowiem odmienne ujęcia teoretyczne, porządkujące prawa rządzące rozwojem, poznawaniem i rozumieniem człowieka (Płużek, art. niepublikowany).

Prof. Z. Płużek nie pobrażała lenistwu umysłowemu. Wymagała precyzyjnych wiadomości i wyciągania z nich stosownych wniosków, a ponadto łączenia ich w łańcuch przyczyn i skutków. Jako wykładowca była bardzo szanowana nie tylko za profesjonalizm akademicki, ale zwłaszcza za klarowność, precyzyjność, jasność i umiejętność łączenia prezentowanych teorii psychologicznych z praktyką zawodową i kliniczną. Liczne przykłady dotyczące studium przypadków i dygresje stanowiły o uroku i wysokim poziomie jej wykładów.

Wielokrotnie Pani Profesor w czasie prowadzenia seminariów i spotkań przywoływała także A. Masłowa, który skierował do swoich studentów pytanie: Czy chcecie być sławni, wielcy, święci? Czy chcecie napisać książkę? Być dobrymi terapeutami? Uśmiechacie się? – A ja pytam: Jeżeli nie wy, to kto to zrobi? Czy jest to zgodne z samoaktualizacją, skoro nie chcecie być sławnymi, dobrymi, świętymi? A jeżeli jest tak, że naprawdę tego nie chcecie, to mogę was zapewnić, że nie macie ambicji, nie umiecie żyć z sensem, nie dążycie do doskonałości. A jeżeli jest tak, to ostrzegam Was – będziecie przez całe życie nieszczęśliwi. Uciekacie, bowiem przed waszymi możliwościami i zdolnościami, tak jak uciekał Jonasz przed swoim przeznaczeniem” (Płużek, 2002, 108).

ZAKOŃCZENIE

Zapytałem kiedyś Panią Profesor: Co dla Pani Profesor jest najważniejsze w życiu? W odpowiedzi uzyskałem zaskakującą i interesującą odpowiedź. Przypomniała sobie wówczas pewien epizod, który miał miejsce w okresie studiów w Uniwersytecie Jagiellońskim. Otóż jeden z wykładowców zaprosił kiedyś studentów na zajęcia na cmentarz. Studenci mieli za zadanie chodzić po cmentarzu i notować zapisy znajdujące się na nagrobkach. Następnie proszeni byli o odczytanie notatek. Dominowały odpowiedzi o podobnej treści: „Najlepsze Ojcu”, „Najdroższej Mamie”, „Najukochańszej osobie” etc. Ów wykładowca zwrócił wtedy uwagę studentom, że nikomu nie napisano: „Najmądrzejszemu”. Dodał na zakończenie: „Oto tu mamy klucz do zrozumienia, co najważniejsze jest w życiu”. Pani Profesor Z. Płużek powiedziała, że to jest także jej odpowiedź na zadane pytanie. „Najważniejsza w życiu jest miłość”. Obecność tak wielu osób na pogrzebie świadczyła o realizacji tego motta w jej życiu.

Była także wzorem uczciwości i świadectwem dobrych obyczajów płynących z głębokiej wiary wyniesionej z domu rodzinnego i osobistej wierności nauce Kościoła, którą demonstrowała w życiu osobistym i zawodowym. Szczególnie ceniła sobie osobę i naukę Jana Pawła II, często wspominała bł. Matkę Teresę z Kalkuty oraz św. Ignacego Loyolę.

Pamięć o szlachetnej i drogiej Pani Profesor Z. Płużek, która opuściła nas z woli niezbadanych wyroków Bożych zapewne będzie przekazywana następnym

pokoleniom przyszłych psychologów. Jej profesjonalizm był wyjątkowo wartościowy i wniósł istotny wkład w dzieje psychologii w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

- Płużek, Z. (2001). *Proces twórczego kształtowania osobowości w świetle teorii C. G. Junga*. Lublin.
- Płużek, Z. (1991). *Psychologia pastoralna*. Kraków: Instytut Teologiczny Księża Misjonarzy.
- Płużek, Z. *Proces kształtowania osobowości*, (artykuł niepublikowany).
- Studen, S., Okła, W. (1997). Profesor Zenomena Płużek: uczonek, badacz, nauczyciel. *Roczniki Filozoficzne*, 45(4), 5-25.